

UTSIKT VÄRMLAND

Foderplanering på Remmene gård sid 4–5

Hamling – nytta och möjligheter sid 6–7

Planerad växtodling minskar skador av betande fåglar sid 8–9

UTGIVARE

Länsstyrelsen Värmland
651 86 Karlstad
010-224 70 00
varmland@lansstyrelsen.se

ANSVARIG UTGIVARE

Roger Bergqvist 010-224 72 13
roger.bergqvist@lansstyrelsen.se

REDAKTION

Emma Mickelin
Roger Bergqvist
Malin Eliasson
Maria Sundqvist
Petra Umeland

FORMGIVNING

Birgitta Åman

BILDER

Länsstyrelsen Värmland
(om inget annat anges)
Omslagsbild: Stefan Holm, Mostphotos

ILLUSTRATIONER

Mostphotos
(om inget annat anges)

TRYCK

Lenanders Grafiska AB Kalmar 2019

UPPLAGA 3 700 ex
ISSN NR 0284-6845
PUBL.NR 2019:10

TIDNINGEN FÖR LANTBRUK OCH LANDSBYGD I VÄRMLAND

Första numret gavs ut 1993. Tidningen vänder sig till lantbrukare och andra som är intresserade av landsbygdsfrågor i Värmland och tar bland annat upp landsbygds- och företagsutveckling, odling, djurhållning, ångar och ett rikt odlingslandskap, rovdjur samt stöd och kurser.

Utsikt kommer ut med fyra nummer per år och produceras delvis med pengar från Landsbygdsprogrammet.

Det är gratis att prenumerera – skicka dina adressuppgifter till tidningens utgivare och märk din post med "Lantbruk/tidningen Utsikt". Även adressändringar skickas hit.

Har du tips och idéer kring tidningens innehåll? Kontakta oss i redaktionen!

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Länsstyrelsen
Värmland

SAM 2019

NÅGRA VIKTIGA DATUM

1 JUNI–31 JULI måste du ha rätt antal grödor på din mark för att uppfylla villkoret om två till tre grödor i förgröningsstödet. Gäller för stödområde 1–5. I resterande områden ska du ha rätt antal grödor mellan 1 maj–30 juni.

30 JUNI är sista sådatum inom miljöersättningarna för ekologisk produktion, vallstöd, kompensationsstöd och nationellt stöd.

1 AUGUSTI får du börja förbereda obrukade fältkanter för annan markanvändning och bryta kvävefixerande grödor som du anmält som ekologisk fokusareal. Träda som du använt för att uppnå villkoret inom rätt antal grödor i förgrönningen får du bryta tidigast detta datum.

16 AUGUSTI är tidigaste dagen som du får bryta en träda som du anmält som ekologisk fokusareal.

Sista ändringsdag SAM 2019

I år är 15 juni en lördag och därför är sista ändringsdag den 17 juni.

17 JUNI är sista dagen för att:

- lägga till block, skiften och ändra grödkod som följer utbetalningarna. Efter 17 juni kan du enbart ta bort eller minska utbetalning eller areal i din ansökan eller ändra grödkod. Ändrar du grödkod kan det innebära att du inte får utbetalt i vissa stöd för den nya grödan eller att dina stöd påverkas på annat sätt, som till exempel att din beräkning för kompensationsstödet förändras.
- ta emot stödrunder från någon annan om du hade minst 4 ha sista ansökningsdagen.
- ansöka om att ta över en annan lantbrukares SAM-ansökan eller åtagande om du ska ta över delar av ett jordbruksföretag. Komplettera själv din SAM-ansökan med de djur och den mark som du tar över. Övertagandet gör du via blanketten Övertagande av åtaganden och utbetalning av miljöersättningar 2019.
- ändra eller ange fler produktionsplatsnummer för alla stöd och ersättningar där det är möjligt.
- lämna in härstamningsuppgifter för de djur som ingår i ansökan om åtagande och utbetalning för hotade husdjursraser. Uppgifterna ska lämnas till Jordbruksverket.

OBS!

Om länsstyrelsen hittar fel i din ansökan vid handläggningen eller har meddelat dig att din gård ska kontrolleras, får du inte ändra eventuella fel som hittas i kontrollen. Det betyder att sista dag att ändra ansökan kan vara tidigare än sista ändringsdag

FLER VIKTIGA DATUM FINNER DU PÅ JORDBRUKSVERKET'S WEBBPLATS
WWW.JORDBRUKSVERKET.SE

HJÄLP OSS ATT STOPPA SMITTAN!

Kontakta Gård & Djurhälsan 0771–21 65 00 om du ser förändringar som liknar smittsam digital dermatit.

Gård&Djurhälsan
FRISKA DJUR GER VÄLMAENDE GÅRDAR

NY KLÖVSJUKDOM DIAGNOSTISERAD PÅ SVENSKA FÅR

Smittsam digital dermatit hos får (Contagious ovine digital dermatitis, CODD) har för första gången diagnostiserats i en svensk besättning.

Sjukdomen, som är vanlig i Storbritannien, orsakas av bakterier som ger avlossning av klövkapseln och därmed även kraftig hälta. Förutom att det är mycket smittsamt är den även mycket svår att behandla och det finns idag ingen metod för att sanera bort sjukdomen från drabbade besättningar. Även om ett svenskt fall av smittsam digital dermatit nu bekräftats så bedöms sjukdomen

vara mycket ovanlig i Sverige. Ett stort antal får i Sverige undersöks årligen av veterinärer via Klövkontrollen utan att symtom på sjukdomen tidigare har setts. Det är oklart om sjukdomen kommit till Sverige via importerade livdjur eller om smitta har skett via nötkreatur som kan ha klövsjukdomen digital dermatit, som man tror orsakas av samma bakterier.

Den översta bilden visar förstadiet av smittsam digital dermatit med sår i kronranden. Den nedre bilden visar hur sjukdomen utvecklas vidare till att klövkapseln lossnar.

MINSKA RISKEN ATT FÅ IN SJUKDOMEN I DIN BESÄTTNING

TÄNK PÅ:

- Undersök alltid klövarna på de djur du köper och håll dem i karantän i minst tre veckor. Köp så få djur som möjligt från så få besättningar som möjligt. Tidiga symtom på smittsam digital dermatit är sår eller svulstig vävnad vid kronranden (övergången mellan klövhorn och hud).
- Utrustning som till exempel klövsaxar kan sprida sjukdomen mellan besättningar. Var därför mycket noga med tvätt och desinfektion av utrustning som används i flera besättningar.
- Fotröta kan göra djuren mer mottagliga för smittsam digital dermatit. Fotbada därför alltid inköpta djur med zinksulfat 10 % in och ut ur karantän.
- Undersök alltid halta djur i din besättning. Undvik miljöer som ger skador på klövarna och i klövspalten, till exempel upptrampade rasthagar.
- Undvik att sambeta med nötkreatur från besättningar där digital dermatit förekommer.

LÄS MER PÅ WWW.SVA.SE – STATENS VETERINÄRMEDICINSKA ANSTALT

TEXT: MALIN BERNHARD OCH
ULRIKA KÖNIG, GÅRD & DJURHÄLSAN
FOTO: JENNIFER DUNCAN,
UNIVERSITY OF LIVERPOOL

FODERPLANERING

PÅ REMMENE GÅRD

Förra årets torka ledde till många svårigheter för lantbruken i Värmland. Flera av länets ekologiska lantbrukare har därför tagit hjälp med rådgivning för bland annat foderfrågor. På Remmene gård utanför Säffle hade man funderingar kring hur utfodringen skulle lösas när de fått in mindre grovfoder än vanligt. Köerna till slakterierna har dessutom varit långa och det har varit svårt att bli av med utslagsdjur vid önskad tidpunkt och i rätt antal. De har därför haft kvar fler djur än de velat trots foderbrist.

Remmene gård drivs av syskonen Anders och Katarina Nilsson. Deras funderingar inför rådgivningsbesöket var om grovfodret skulle räcka hela stallsäsongen, hur en lämplig foderstat ska se ut under gällande förutsättningar, hur tillgängligt foder skulle användas på bästa sätt och vad för slags foder de skulle komplettera med.

Saknades grovfoder

Rådgivningen gjordes i december och beräkningar visade att det saknades drygt 100 ton grovfoder.

–Vi har fått köpa in grovfoder som vi bland annat hämtat i Kungälv. Mjölkorna har till att börja med fått förstaskördsensilage och ett kraftfoder som heter Sund Total Norm. När förstaskördsensilaget tog slut fick vi gå över till tredjaskörden. Det ensilaget blev ganska bra näringsmässigt, men med lite lågt fiberinnehåll. Vi fick tipset att byta kraftfodret till ett foder med mer fibrer i för att inte få för lösa magar på korna, och det fungerade bra. Vi har köpt in mycket mer kraftfoder än vad vi vanligtvis gör, så det har blivit dyr mjölk, men produktionen har hållit sig på en bra nivå, säger Anders.

De yngsta kvigorna har också fått ett näringsmässigt bra grovfoder som kompletterats med kornas kraftfoder. Kvigor över 300 kg har utfodrats med mycket halm och en del annat grovfoder. För att få till en bra foderstat med mycket halm i har de fått ge kvigorna mer kraftfoder än vad de normalt sett får. Både till korna och ungdjuren har de fått maxa kraftfodergivan. Normalt sett tillåter KRAV:s regelverk maximalt 30 % kraftfoder till slaktdjur och ungdjur. Detta år, när det varit sådan stor brist på foder, har dock KRAV anpassat sitt regelverk till att matcha det EU-ekologiska regelverkets nivå på kraftfoderandel till växande ungnöt.

Mycket extra körning under 2018

–Vi har aldrig kört så mycket som vi gjorde förra året, berättar Katarina. Vi skördade våra trädor och skördade på andras mark. Skörden har bara tagits på ekologiska marker och på marker som låg i karens för att inte behöva söka dispens för att använda konventionellt foder. Det var någonting vi inte ville göra på grund av att Arla meddelade att om vi använde konventionellt foder skulle vi få avdrag på mjölkpriset.

KRAV beslutade att lätta på reglerna när det gäller att använda grödor från första och andra årets karens på både eget och inköpt foder och därför har mer sådant foder kunnat användas. Den egna halmen har gått åt som foder. Till ungdjurens strö har de därför fått köpa in halm från Värmlandsnäs.

Längre betesperiod

För att få mer bete stängslades cirka tio hektar extra mark in under sommaren 2018 och där fick de hjälp av Skogsstyrelsen med arbetet. Djuren fick beta längre in på hösten än vad de vanligtvis gjort, allt för att få grovfodret att räcka längre.

Årets växtodlingsäsong

Inför årets odlingsäsong har de beslutat att inte plöja upp några vallar. Dock gick flera av åkrarna med vallinsädd dåligt förra året, så en del av dem kommer att behöva en hjälpsädd eller eventuellt plöjas upp och sås om med havre och insädd. De har till i år fått ett nytt arrende på 75 hektar. Där ska sås havre med vallinsädd för att kunna buffra upp om det skulle bli en torr sommar igen.

Rekordtidigt betessläpp

Vid vårt besök i mitten av april funderade Anders och Katarina på om de skulle släppa ut korna på bete. Två dagar efter besöket släpptes korna ut rekordtidigt på bete. Förhoppningsvis blir växtodlingsäsongen bättre i år än i fjol, och nu är de bättre förberedda om det skulle komma en torrsommar igen.

PETRA UELAND
010-224 72 76

PETRA.UELAND@LANSSTYRELSEN.SE

28 JULI 2018

28 AUGUSTI 2018

Gården har fördelen av att ha stora betesmarker precis vid ladugården. Utanför ladugårdsporten finns 90 hektar åkermark, som till stora delar används till beten till mjölkorna. Bilden ovan är tagen den 28 juli.

–I juli såg det ut som vi hade en savann här. Allt var väldigt torrt. Som tur var

kom det regn och i slutet av augusti var betena mycket grönare, säger Katarina Nilsson på Remmene gård. Så här såg det ut den 28 augusti efter att det kommit 70 mm regn.

Foto: Linda-Marie Sjögren.

RÅDGIVNING INOM EKOLOGISK PRODUKTION

Är du intresserad av att börja med ekologisk produktion? Eller har du redan ett ekologiskt lantbruk men är sugen på att utveckla ditt företag? Via landsbygdsprogrammet kan du få kostnadsfri rådgivning. Om du är intresserad kan du vända dig till ett av våra upphandlade rådgivningsföretag:

Ekologisk potatis- och trädgårdsodling

Potatiskonsult Åsa Rölin AB
Kontakt: Åsa Rölin, 079-074 54 24,
asa.rolin@potatiskonsult.se

Ekologisk mjölk-, nöt-, lamm- och grisproduktion samt växtodling (ej potatis)

Hushållningssällskapet
Kontakt: Karin Granström, 070-257 67 60,
karin.granstrom@hushallningssallskapet.se
Daniel Hedeås, 070-829 19 94,
daniel.hedeas@hushallningssallskapet.se

Ekologisk mjölk-, nöt- och lammproduktion

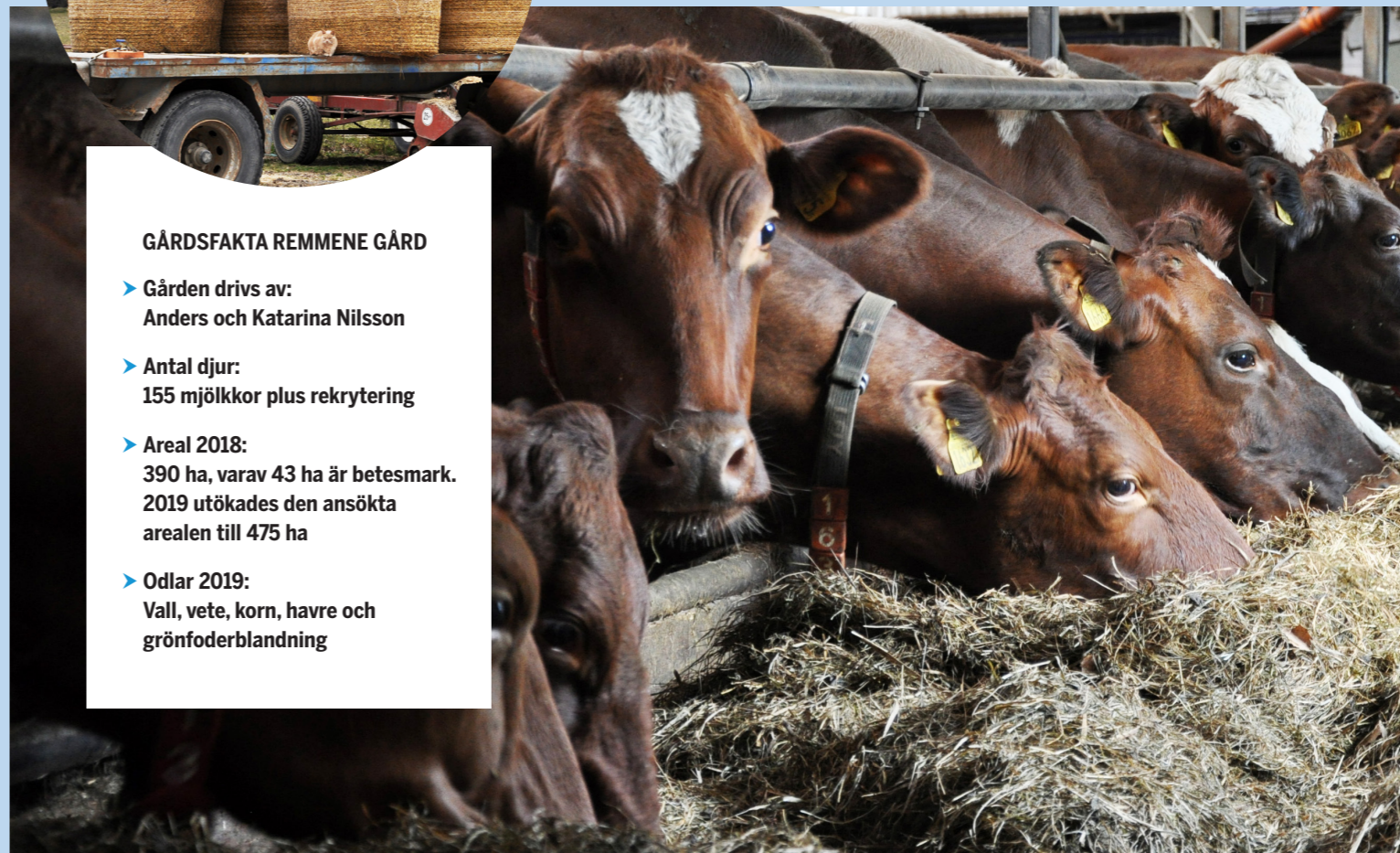
Växa Sverige
Kontakt: Torbjörn Lundborg, 010-471 04 14,
torbjorn.lundborg@vxa.se
Kicki Markusson, 010-471 01 26,
ann-catrin.markusson@vxa.se

Maria Georgsson är anställd på Remmene gård och ser till att djuren får rätt foder.

GÅRDSFAKTA REMMENE GÅRD

- Gården drivs av:
Anders och Katarina Nilsson
- Antal djur:
155 mjölkkor plus rekrytering
- Areal 2018:
390 ha, varav 43 ha är betesmark.
2019 utökades den ansökta
arealen till 475 ha
- Odla 2019:
Vall, vete, korn, havre och
grönfoderblandning

Hamling

NYTTA OCH MÖJLIGHETER

Hamling av lövträd är historiskt sett en välanvänd metod för insamling av foder. Trädens grenar har kapats för att få rikliga mängder kraftigt växande skott, i en höjd som var lätt att nå för människan men svår att komma åt för betesdjuren. Numera är hamling ett effektivt sätt att gynna viktiga delar av odlingslandskapets biologiska mångfald. Åtgärderna sker förhållandevis sällan och resterna, löv och kvistar, kan göra nytta som ett komplement till djurens foder.

Nästan alla lövträd har i någon mån nyttjats till lövfoder, som förmodligen var minst lika viktigt som ängshöet. Det vi idag ser av hamlade träd i landskapet är ofta sälg eller långlivade ädellövträd, medan mer kortlivade trädslag såsom björk, rönn, al och asp oftast försvunnit och är underrepresenterade jämfört med tidigare.

Hamlade träd växer långsammare och är mer vindtåliga. De uppnår ofta en hög ålder utan att bli särskilt stora i kronan, vilket bidrar till ett ökat ljusinsläpp som

markfloran gynnas av. Efter hamling bildas en speciell miljö i trädet med till exempel håligheter som oftast uppstår av ofarliga rötsvampar. Detta skapar livsrum för en stor mängd mossor, lavar, svampar, insekter, blötdjur, fåglar och många andra.

Foder och sysselsättning till djuren

I de äldre odlingsystemen samlades löv in genom att dels repa löv från grenar och dels genom att kapa kvistar, som bands till kärvar som sedan torkades. I nutida exempel används löv för det mesta genom direkt utfodring. Om utfodring av löv och kvistar fungerar med till exempel utgödslingssystem kan det samlas in för att ges på foderbordet. Annars kan hamling kombineras med betesdrift där

Hamling i Gräsmark 1939. Foto: Värmlands Museums arkiv.

djuren får beta löven direkt på marken. För att inte kväva ny vegetation ska resterna tas bort när djuren är klara.

Som ett komplement till övrigt foder kan löv användas för att dryga ut fodret samt tillgodose behov av fibrer och sysselsättning. Hamlingen gör att träden producerar snabbväxande och svagt förvedade kvistar. Energi- mässigt motsvarar löv ett medelgott hö och i jämförelse med hö håller de sitt näringsinnehåll stabilt fram till lövfällning. Näringsinnehåll, framförallt protein, sjunker när större del av näringen dras tillbaka in i stammen och löven gulnar. För att det inte ska bli för ensidigt är det bra att blanda fler trädslag, förutom ek och tysklönn som kan vara giftigt för djuren.

Hamling i praktiken

Hamling kan utföras på de flesta lövträd, vanligtvis på sensommaren innan löven faller. Den går ut på att samtliga grenar beskärns med regelbundna intervall på mellan 3 och 15 år. Förstagångshamling görs på unga träd, med stammar som är mellan 10–15 cm i diameter. För att topphugga ett träd är ett riktmärke att grenarna ska vara mellan 5–10 cm i diameter på kapningsstället. Kapsnittet för topphuggningen bör inte läggas lägre än 1,9 meter över marken för att förhindra att betesdjur når de nya skotten. För att inte försvaga träden är det viktigt att spara så kallade livgrenar, som ger trädet löv på våren efter hamlingen. När trädet sedan hamlas fortlöpande är 1–5 cm i diameter vid kapsnittet att föredra. Generellt är vart femte år att rekommendera men tiden kan behöva anpassas efter trädart och hur snabbt trädet växer. Väntar man för länge försvåras hamlingen då grenarna blir för grova. Trädet ska dock inte hamlas varje år för då dör det. I praktiken behöver det även göras en individuell bedömning av varje träd då faktorer som bland annat sjukdomar, skuggighet, markens näringsinnehåll och trädets tillstånd har betydelse för en lyckad hamling.

Säkerhet i första hand

När träd ska hamlas för första gången kan det vara till fördel att, om möjligt, välja en höjd som gör att fortlöpande hamling kan göras så säkert och enkelt som möjligt. Om grenarna inte är för grova och växer på lagom höjd kan handsåg och en stadig stege användas. Fäst stegen med spännband. Säkrast är att inte hantera stammarna från stegen utan istället planera arbetet så att stammar och grenar kan falla till marken på ett säkert sätt. Till exempel kan grövre grenar fästas med rep och delvis sågas av för att sen knäckas av genom att dra i repet från marken. För grenar grövre än 10 cm vid kapningsstället bör lift eller skördare användas alternativt att en arborist anlitas. Säkerhet är en viktig faktor vid hamling. Tips på teknik och hur man ska tänka kring säkerhet finns i litteraturen som vi hänvisar till i rutan till höger.

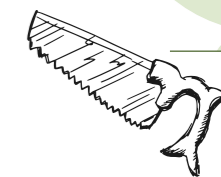
Hamling i åtagandeplan

På marker med särskild skötsel kan hamling ingå i åtagandet som kompletterande skötsel. För att få ersättningen ska det vara beslutat i åtagandeplanen att markens natur- och kulturvärden gynnas av hamling och att det är minst tre träd som ska hamlas. Länsstyrelsen fastställer den areal som ger rätt till komplementet, samt gör en skötselplan för vilka träd som ingår, hur hamlingen ska utföras, hur ofta, samt övrig löpande skötsel. När villkoren följs är ersättningen 100 kronor/träd.

TIPS PÅ LITTERATUR:

- **Hamla lövträd – en manual**, Rune Stenholm Jakobsen. Om hur man startar upp hamling på olika trädslag. Finns att söka fram på internet.
- **Hamling och lövtäkt** Finns att beställa på Jordbruksverkets webbplats, eller hör av dig till Sofie Eriksson så får du ett exemplar i brevlådan.

Kurs

Vill du lära dig att hamla träd?
Läs mer om hamlingskursen på sid. 11.

SOFIE ERIKSSON
010-224 74 66

SOFIE.ERIKSSON@LANSSTYRELSEN.SE

Planerad växtodling

MINSKAR SKADOR AV BETANDE FÅGLAR

Under våren besökte ovanligt många sångsvanar länet. Tillsammans med gäss, framför allt grågås och kanadagås, uppehöll de sig på höstsådda fält och orsakade i vissa fall stora skador. Vi har samlat några tips på hur du kan planera din växtodling vid olika årstider för att minska skadorna från stora betande fåglar.

Sångsvan. Foto: Anders Boström

Grågås och kanadagås får du jaga för att skydda dina grödor medan svanar och tranor är fredade och alltså bara får skrämmas och lockas bort från fälten. Vilka regler som gäller för jakt kan du se på Jägareförbundets webbplats jagareforbundet.se/jakt/jakttider.

Avledningsåkrar

Enbart skrämme av fåglar som äter och trampar ner jordbruksgrödor riskerar att flytta runt problemet i landskapet utan att minska skadorna totalt sett. En förutsättning för att lyckas med skrämme är att det finns områden i närheten till de attraktiva åkrarna där fåglarna kan uppehålla sig ostört. Sådana områden kan vara

- öppen mark med tillfällig utfodring
- stubbåkrar
- strandängar
- trädor.

Om det inte finns naturliga marker där de kan vistas kan du anlägga en särskild avledningsåker med attraktiva grödor

så att fåglarna väljer att vara där. Det är fåglarna som i första hand måste ”bestämma” vart åkrarna bör placeras. Fåglarna dras till faktorer som närhet till vatten, övernattningsplatser samt bra föda. Störande omständigheter är trafikerade vägar, hus eller andra platser med mycket aktivitet. Om du ska anlägga en avledningsåker, försök att skaffa kunskap om vilka platser som är naturligt attraktiva, och placera åkern där.

Stubbåkrar och oskördade fält

För att locka till sig tranor, gäss och svanar under senhöst till tidig vår fungerar stubbåkrar och kvarlämnade oskördade fält bra. Fåglarna föredrar främst vete- och kornstubb och betar framförallt spillsäd, men förmodligen även vissa ogräs. Tänk på att hålla stubbåkrar tillgängliga, så länge fåglarna uppehåller sig i området. Fält som lämnas oskördade är mycket attraktiva framförallt under höst, vinter och tidig vår. Slå gärna ned grödan så att

fåglarna lätt kan landa. Fält som drabbas av skador kan efter diskussion med Länsstyrelsen ”lösas in” med viltskademedel så att fåglarna kan gå kvar och därmed avlasta andra oskördade fält.

Utfodra för att avleda

För att göra de särskilt utvalda platserna ännu mer attraktiva kan du sprida ut foder. Korn är ett bra alternativ, eftersom det lockar både tranor och gäss. Erfarenheter har visat att det är bättre att sprida spannmålen över hela fältet än att lägga det i högar. Se till att hålla grödan kort där fodret sprids så att fåglarna lätt kan landa. Spannmål kan också med fördel spridas på andra marker som stubbåkrar och vallar för att hålla kvar fåglarna längre.

MALIN ELIASSON
010-224 62 74
MALIN.ELIASSON@LANSSTYRELSEN.SE

TIDIG BESIKTNING I NYSÄDD GRÖDA

Nysädd höst- och vårgroda är attraktiv för betande fåglar. Vid problem i höstsädd gröda, försök att dra ut på höstplöjningen eller vårploj, så att de håller sig kvar på stubben, där det bland annat finns attraktiv spillsäd.

Om du får skador på nysädd gröda ska du kontakta Länsstyrelsen för en eventuell tidig besiktning. Det är viktigt för besiktningsmännen att få en bild av skadestadiet tidigt på säsongen, som de sedan kan jämföra med resultatet av en slutbesiktning innan skörd.

RAKETFÖRBUD 2019

Från och med den 1 juni 2019 kommer det att krävas tillstånd och särskild utbildning för att använda raketer med styrpinne.

Du måste ha:

- Tillstånd för användning av explosiv vara från kommunen
- Genomgången B- eller C-utbildning hos en av MSB godkänd utbildningsanordnare

På MSB:s webbplats msb.se kan du läsa mer om raketförbudet samt se vilka företag som erbjuder utbildningar.

ODLINGSSTRATEGIER SOM FÖREBYGGANDE ÅTGÄRD

- Odla mindre attraktiva grödor i skadekänsliga områden.
- Skapa tidiga stubbåkrar som lockar till sig fåglarna.
- Undvik tidig skörd bredvid attraktiva grödor.
- Skapa lähäckar eller odla höga grödor mellan angränsande fält så att sikten minskas för fåglarna och skapar otrygghet.
- Lägg ut extra foder.

LÄS MER:

Riktlinjer för förvaltning av stora fåglar i odlingslandskapet – åtgärder, ersättningar och bidrag. Du hittar den på Viltskadecenters webbplats slu.se/viltskadecenter.

AVLEDNINGSAKER

Typ av avledningsåker, grödor och skötsel som visat sig locka de olika arterna vid olika årstider

FÅGELART	VÅR	SOMMAR	HÖST	VINTER	GRÖDA	SKÖTSEL
TRANA	<ul style="list-style-type: none"> • Stubb • Spridning av spannmål • Oskördade fält 	<ul style="list-style-type: none"> • Spridning av spannmål 	<ul style="list-style-type: none"> • Tidiga stubbåkrar • Oskördade fält 		<ul style="list-style-type: none"> • Korn • Vete • Årt • Vitklöver 	<ul style="list-style-type: none"> • Putsa ner vegetation/gröda (vid spridning av spannmål). • Välta ner oskördad gröda. • Så tidiga spannmålssorter för att tillgängliggöra stubb tidigt.
GRÅGÅS, KANADAGÅS	<ul style="list-style-type: none"> • Stubb • Oskördade fält • Vall • Beten • Höstsädd 	<ul style="list-style-type: none"> • Vall • Beten • Spannmålsbrodd (grågås) 	<ul style="list-style-type: none"> • Tidiga stubbåkrar • Oskördade fält 	<ul style="list-style-type: none"> • Stubb • Oskördade åkrar 	<ul style="list-style-type: none"> • Korn • Vete • Årt • Vitklöver • Vall 	<ul style="list-style-type: none"> • Putsa ner vall så att fåglarna vill landa och för att få produktion av spåda skott. • Gödsling höjer kvaliteten på vall och lockar därmed mer fågel. • Välta ner oskördad gröda så att fåglarna vill landa • Så tidiga spannmålssorter för att tillgängliggöra stubb tidigt. • Så spannmål sent för att få brodden attraktiv senare under odlingsåret.
SÅNGSVAN	<ul style="list-style-type: none"> • Stubb • Oskördade fält • Vall • Beten • Höstsädd 	<ul style="list-style-type: none"> • Vall • Beten 	<ul style="list-style-type: none"> • Tidiga stubbåkrar • Oskördade fält 	<ul style="list-style-type: none"> • Stubb • Oskördade åkrar 	<ul style="list-style-type: none"> • Korn • Vete 	<ul style="list-style-type: none"> • Putsa ner vall så att fåglarna vill landa och för att få produktion av spåda skott. • Gödsling höjer kvaliteten på vall och lockar därmed mer fågel. • Välta ner oskördad gröda så att fåglarna vill landa. • Så tidiga spannmålssorter för att tillgängliggöra stubb tidigt. • Så spannmål sent för att få brodden attraktiv senare under odlingsåret.

INFÖR BETESSLÄPP

Äntligen är det dags för betessäsong. I år hoppas vi alla på bättre förutsättningar för växtligheten. Inför betessläpp är det flera saker som är bra att tänka på.

Betesrotation

Planera rotationen på beteshagarna, så att djuren har tillgång på foder hela säsongen. Om det dröjer innan samtliga beteshagar är avbetade kan betet kompletteras med putsning innan det blir förväxt. Då hinner nytt gräs komma upp innan djuren släpps på.

Kor och får

Kor och får är idisslare och har en vom där betet bryts ner innan det kan flöda vidare i mag-tarm-systemet. Tänk på att de är känsligare mot förväxt gräs. Det är viktigt att känna till att när de betar gräs med hög fiberhalt, så stannar födan länge i vommen. Detta eftersom gräset med sin låga smältbarhet tar längre tid att bryta ned. Det kan innebära

att djuren inte får i sig tillräckligt med näring, eftersom de är upptagna av att smälta det näringsfattiga gräset, och inte kan äta mer medan vommen jobbar.

Hästar

Med hästar är problemet ett annat. De är gräsätare utan vom med ett fodermältningsystem som kallas grovtarmsförsjäsning. Om hästen inte är växande eller digivande kan den ofta klara sig bra på ett bete med en lägre smältbarhet – den äter helt enkelt lite mer och kompenserar den lägre kvaliteten med ett högre intag. För hästar kan det vara en fördel att betessläppet sker lite senare, så att betet får förväxa lite och näringsinnehållet minskar.

TÄNK PÅ:

- **Kontrollera att stängsel och staket är hela. Tänk även på att hålla undan gräs och annan vegetation från stängslet så att elen fungerar ordentligt.**
- **Kolla igenom hagen så det inte ligger saker som djuren riskerar att skada sig på eller fastna i, till exempel gammal taggtråd.**
- **Se till att brunnar i beteshagar har lock så att djuren inte ramlar i.**
- **Fri tillgång till vatten behöver alla djur. En solig dag kan en ko eller häst dricka upp till 60 liter. Håll kar rena, vattnet blir snabbt grumligt och slemmigt i värmen.**
- **Ha daglig tillsyn på djuren.**

ULRICA JANSSON
010-224 72 68

ULRICA.JANSSON@LANSSTYRELSEN.SE

BETESFÖRMEDLING – LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND

BEHÖVER DINA DJUR MER BETE?

eller

HAR DU MARK SOM BEHÖVER BETAS?

Gör en intresseanmälan i vår betesförmedling
www.lansstyrelsen.se/varmland/betesformedling

Länsstyrelsen
Värmland

LÄR DIG MER

Målgrupp för dessa träffar och kurser är personer verksamma inom jordbruksföretag om inget annat anges.

Studieresa

EKOLOGISKT PROTEINFODER OCH BALJVÄXTER I FOKUS

Följ med på inspirerande studieresor med proteinfoder och baljväxter i fokus. Det är två resor med liknande tema där vi börjar med ett gemensamt studiebesök på mjölkgården Kårtorp Säteri i Götene. Vi äter gemensam lunch varefter resan går åt två olika håll. Aktiviteten anordnas av Hushållningssällskapet i samarbete med Ekologiska Lantbrukarna Värmland.

Tid: 25 juni, kl 7.30–ca 19.30, avresa från Hushållningssällskapets kontor på Ventilgatan 5D i Karlstad

Kostnad: Lunch och fika till självkostnadspris.

Frågor tema baljväxtodling:

Lina Ulff Delprato 0706-49 01 39
lina.ulff.delprato@hushallningssallskapet.se

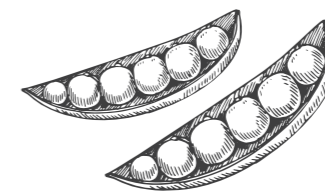
Frågor tema foder:

Anna Hultgren 070-553 68 11
anna.hultgren@hushallningssallskapet.se

Anmälan:

Senast 10 juni via:
hushallningssallskapet.se/kalender

Målgrupp: Ekologiska producenter men även övriga producenter intresserade av ämnet

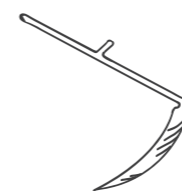
► TEMA BALJVÄXTODLING

Vi besöker en växtodlingsgård med bland annat linsodling, och naturbruksgymnasiet Sötåsen som är delaktiga i ett projekt med äkerböna till humankonsumtion.

► TEMA EGENPRODUCERAT FODER PÅ MJÖLKGÅRDAR

Vi besöker en gård med egenodlade äkerböner, ärter och raps som utfodras med hjälp av en automatisk foderanläggning. Vi besöker också en gård med eget gårdsmejeri.

Kurs

SLÄTTERKURSER

Tre kurser på olika platser i länet. Du lär dig bland annat slätterteknik, att vässa lien och ergonomi. Under kursen kommer så kallade knackliar att användas. Du behöver ett eget lieblad som du kan köpa vid kursen för 700 kr inkl. moms. Har du redan ett blad är kursen gratis, tag med ditt blad till kursen. Några blad finns att låna.

Tid: 9 juni kl. 9–16

Plats: Värmlands Nysäter, Säffle

Anmälan: Senast 3 juni på utbildning.jordbruksverket.se

Tid: 16 juni kl. 9–16

Plats: Nyskoga, Torsby

Anmälan: Senast 10 juni på utbildning.jordbruksverket.se

Tid: 6 juli kl. 9–16

Plats: Sunnemo, Hagfors

Anmälan: Senast 1 juli på utbildning.jordbruksverket.se

Kurs

ÄNGSSKÖTSEL

Vill du lära dig mer om ängar, varför de behöver slås för att blommor och fjärilar ska finnas kvar? Har du tagit över ängsmark från dina föräldrar, mor- eller farföräldrar, eller kommer du kanske att göra det en vacker dag? Den här kursen är till för dig som har anknytning till ängsmark. Under dagen berättar vi lite om ängens historia, tittar på särskilda slätterblommor och provar att slå med lie.

Tid: 29 juni (prel. datum) kl. 9.30–14.30

Plats: Södra Ängen, Sunne

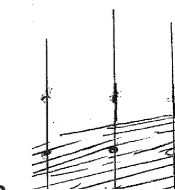
Frågor: Maria Sundqvist, 010-224 72 74
maria.sundqvist@lansstyrelsen.se

Anmälan: Senast 19 juni på utbildning.jordbruksverket.se

Vill du ha rådgivning om hur man vässar en lie?

Läs mer på vår webbplats eller kontakta Sofie Eriksson eller Maria Sundqvist.

Kurs

GÅRDSGÅRDSKURSER

Vi lär oss bygga en traditionell trädgårdsgård.

Tid: 14–15 september

Plats: Bjurberget, Torsby

Tid: 12–13 oktober

Plats: Karlstad

Frågor: Elena Jonsson, 010-224 72 75

elena.jonsson@lansstyrelsen.se

Anmälan: Senast 2 september på utbildning.jordbruksverket.se

Kurs

TIMMERLAGNINGSKURS

Vi reparerar ett timrat uthus och diskuterar samtidigt byggnadshistoria, virkeskvalitet, redskap, hantverkskunskap och byggnadsteknik. Rudshults Byggnadsvård leder kursen.

Tid: 17 augusti (preliminärt datum)

Plats: Karlstad

Frågor: Niklas Wahlström, 010-224 72 77

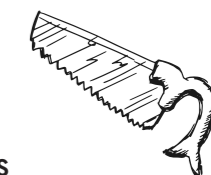
niklas.wahlstrom@lansstyrelsen.se

Anmälan: Senast 9 augusti på utbildning.jordbruksverket.se

Vill du ha råd om en gammal ekonomibyggnad?

Läs mer på vår webbplats eller kontakta Sofie Eriksson eller Maria Sundqvist.

Kurs

HAMLINGSKURS

Under kursen lär vi oss om nyhamling och hur det går till rent praktiskt. Vad tål trädet? Hur mycket av kronan får jag ta? Ska jag spara några särskilda grenar eller är det bara att plocka? Var på grenen ska jag kapa? Hur ofta får jag hamla och när på året? Finns det behov för underhåll mellan hamlingstillfällena? Hur kan jag se om trädet har tagit sig bra efter hamlingen? Kursledare är Mattias Johansson.

Tid: 24 augusti

Plats: Yttre Hedane, Säffle

Frågor: Sofie Eriksson, 010-224 74 66

sofie.eriksson@lansstyrelsen.se

Anmälan: Senast 15 augusti på utbildning.jordbruksverket.se

Aktiviteterna på denna sida finansieras med stöd från Europiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling.

UTSIKT VÄRMLAND 2/2019 | 11

Ängsrutan

OM ÄNGSMARK I VÄRMLAND

NÄR SKA ÄNGEN EGENTLIGEN SLÅS? En del säger att det är dags när skallrorna skallrar, andra säger att det är när pigan och drängen på slättergubben slagit ut. Det finns garanterat många fler naturtecken som använts som indikatorer, för även om slättergubben var vanligare förr så fanns den knappast på varje gård. Tittar vi tillbaka i litteraturen så finns det också många uppgifter om när man slog runtom i länet.

En av anledningarna till att det i årtagandeplaner för slätterängar brukar stå att slätter ska ske under perioden 15 juli–15 augusti är för att gynna särskilda växter och insekter. Men det finns också ett kulturhistoriskt perspektiv. De arter som vi nu vill gynna med miljöersättningar finns i ängarna just därför att de skötts på ett speciellt vis under mycket lång tid. Genom att värna om traditionell skötsel under traditionellt sett rätt tid, så värnar vi även om blommorna och småkrypen. Min tidigare kollega Tomas Janson dök ner i litteraturen för ett antal år sedan och hittade intressanta uppgifter om slättertider runtom i landet och länet.

Datum varierar i skrifterna

I "Bondens år" har Sigfrid Svensson skrivit ner start- och slutdatum för slättern i olika delar av Sverige under 1700- och 1800-talen. Enligt Linnés Gotlandsresa 1740 påbörjades slättern på Gotland den 19 juli. År 1832 i Västergötland startade den redan 29 juni. I andra delar av Sverige under 1800-talet kom slättern igång på följande datum; Halland 5 juli, Småland 10 juli, Dalarna och Västergötland 12–14 juli, Medelpad 19 juli.

Värmland står inte omnämnt men borde kunna läsas in bland Dalarna och Västergötland. Höskörden under 1800-talet var slut när lien bet dåligt eller när man helt enkelt inte hade tid längre på grund av att annan skörd skulle igång.

Ser vi till Värmland så finns uppgifter från Värmlandsnäs på 1800-talet (Nilsson & Bergström, Folketro och folksed) att gräset skulle blomma ut först och att slättern påbörjades 5 juli vid herrgårdarna och 20–28 juli för bönder. Slättern skulle vara slut innan rågen skördades. På andra sidan Väneren, i Visnums-Kil, förde Gustaf Persson dagbok under åren 1809–1832 och under de åren startade slättern 27 juni–20 juli, och var slut 23 juli–12 augusti. Det finns även slätter noterad vid senare datum några år, men det verkar då ha rört sig om våtmarks- eller sjöslätter.

Myrslätter först

Längre norrut i länet finns uppgifter från Ilmar Talve (Drag ur finnbyggets näringsliv, Värmland Förr och Nu 1953) från 1800-talet. Slättern startade 2–3 veckor efter midsommar, ibland tidigare. Det var myrslätter som inledde. I Östmark började

man slå när kornet slog ut, och i Fryksände gick starten 10 juli. Slutet för höskörden i Gräsmark var den 16 augusti, medan man i Östmark slog tills lien var vit av frost på morgonen.

I Södra Finnskoga under mitten-slutet av 1800-talet startade myrslättern två veckor efter midsommar och pågick sedan i två veckor. Därefter slogs fastmarksängarna innan man återvände till myrarna och slog där till sena hösten (C.V. Bromander, Höslätter och lövskörd på finnskogen).

Låt höet ligga på tork

Start under andra halvan av juli täcker in årsvariationer ganska bra och blir därför en användbar riktlinje. Den överlägset största skillnaden nu mot då är att vi har så ytterst få ängar kvar. Då pågick slättern under flera veckor, nu är den för många över på någon eller några dagar. Därför är det extra viktigt att komma ihåg att låta höet ligga kvar och torka några dagar och helst skaka runt i det innan det tas bort.

MARIA SUNDQVIST
010-224 72 74

MARIA.SUNDQVIST@LANSSTYRELSEN.SE